

IMPORTANT ASPECTS OF COOPERATION BETWEEN PAKISTAN AND THE STATES OF CENTRAL ASIA

Sh.M. Boykhonov

Senior Lecturer at the Department of Political Science

National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek

Doctor of Philosophy (PhD) in Political Sciences

E-mail: boyxon.@gmail.com

Tashkent, O'zbekiston

ABOUT ARTICLE

Key words: Central Asia region, Central Asia, South Asia and the Middle East, TAPI, CASA-1000, Kashmir, Durand Line, mutual trade turnover, Taliban, regional security, governance, economic relations.

Received: 19.02.26

Accepted: 20.02.26

Published: 21.02.26

Abstract: This article examines the establishment of economic relations between Pakistan and the hydrocarbon-rich states of Central Asia that may align with Pakistan's national interests. Particular emphasis is placed on maintaining Pakistan's key geopolitical positions in the region through the acceleration of investment cooperation, trade, and the implementation of energy projects.

POKISTON VA MARKAZIY OSIYO DAVLATLARI O'RTASIDAGI HAMKORLIKNING MUHIM JIHATLARI

Sh.M.Boyxonov

M. Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti

Siyosatshunoslik kafedrasi katta o'qituvchisi

Siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)

E-mail boyxon.@gmail.com

Toshkent, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: Markaziy Osiyo mintaqasi, Markaziy Osiyo, Janubiy Osiyo va Yaqin Sharq, TAPI, CASA-1000, Kashmir, Dyurand chizig'i, O'zaro tovar aylanmasi, Tolibon, Mintaqaviy xafvsizlik, Markaziy boshqaruv, Iqtisodiy munosabatlar.

Annotatsiya: Ushbu maqolada Pokistonning milliy manfaatlariga mos kelishi mumkin bo'lgan neft va uglevodorodga boy bo'lgan Markaziy Osiyo davlatlari bilan iqtisodiy munosabatlarni o'rnatish, shu orqali Markaziy Osiyo davlatlariga investitsiyaviy, savdo-sotiq va energetika loyihalari jaddalashtirish orqali mintaqadagi muhim geosiyosiy manfaatlarini saqlab qolish bo'yicha ma'lumotlar keltirilgan.

ВАЖНЫЕ АСПЕКТЫ СОТРУДНИЧЕСТВА ПАКИСТАНА И ГОСУДАРСТВ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

Ш.М. Бойхонов

Старший преподаватель кафедры политологии

Национальный университет Узбекистана имени Мирзо Улугбека

Доктор философии (PhD) по политическим наукам

E-mail: boyxon@gmail.com

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова:	Регион	Аннотация:	В данной статье
Центральная Азия, Центральная Азия, Южная Азия и Ближний Восток, ТАРП, CASA-1000, Кашмир, Линия Дюранда, взаимный товарооборот, Талибан, региональная безопасность, государственное управление, экономические отношения.	Центральная Азия, Центральная Азия, Южная Азия и Ближний Восток, ТАРП, CASA-1000, Кашмир, Линия Дюранда, взаимный товарооборот, Талибан, региональная безопасность, государственное управление, экономические отношения.	рассматриваются вопросы установления экономических отношений между Пакистаном и углеводород обеспеченными государствами Центральной Азии, которые могут соответствовать национальным интересам страны. Особое внимание уделяется сохранению ключевых геополитических позиций Пакистана в регионе за счет активизации инвестиционного сотрудничества, торговли и реализации энергетических проектов.	рассматриваются вопросы установления экономических отношений между Пакистаном и углеводород обеспеченными государствами Центральной Азии, которые могут соответствовать национальным интересам страны. Особое внимание уделяется сохранению ключевых геополитических позиций Пакистана в регионе за счет активизации инвестиционного сотрудничества, торговли и реализации энергетических проектов.

Kirish. Bugungi kunda Pokiston Islom Respublikasi (PIR) murakkab geosiyosiy o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda. Bu birinchi navbatda Pokistonning qo'shni davlatlar, jumladan, Hindiston bilan konfliktli munosabatlarining (Kashmir masalasida va b.) davom etib kelayotganligi, Afg'onistondagi beqaror vaziyatning saqlanib qolayotgani, shuningdek, mamlakatdagi ichki muammolar va ijtimoiy-iqtisodiy qiyinchiliklar bilan bog'liq. Pokistonning ushbu muammolarni bartaraf etish va mintaqada barqarorlikni o'rnatishga qaratilgan bugungi tashqi siyosatini o'rganish muhim hisoblanadi.

Muhokama va natijalar. tadqiqot ishining dolzarbligi quyidagilarda ham namoyon bo'lmoqda:

- ♦ Afg'onistonda tinchlikni o'rnatilishida Pokiston Islom Respublikasining Afg'onistonga nisbatan tashqi siyosati muhim ahamiyat kasb etishi;
- ♦ Pokiston va Hindiston o'rtasida hududiy konfliktlar va yadroviy qurolni rivojlantirish bo'yicha o'zaro raqobatning davom etib kelayotganligi;
- ♦ Pokistonning Markaziy Osiyo mintaqasi davlatlariga nisbatan olib borayotgan tashqi siyosati masalalar;

♦ Pokistonning bugungi kundagi Janubiy va Markaziy Osiyo mintaqasida olib borayotgan tashqi siyosatining ijobiy tomoni va salbiy oqibatlarini ilmiy jihatdan o'rganishga bo'lgan zarurat.

Pokiston Islom Respublikasi Markaziy va Janubiy Osiyo, Yaqin va O'rta Sharq mintaqalari kesishgan hududda joylashgan bo'lib, u ushbu mintaqalar bilan siyosiy, iqtisodiy va xavfsizlik jihatidan o'zaro bog'liq hisoblanadi. Shu bois Islomobodning tashqi siyosatida Markaziy Osiyo, Janubiy Osiyo va Yaqin Sharq yo'nalishlari muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda Pokiston va Afg'oniston o'rtasidagi munosabatlarda keskinlik darajasi saqlanib qolmoqda va bu quyidagi omillar bilan bog'liq:

birinchidan, ikki davlat o'rtasidagi chegara demarkatsiyasi bo'yicha kelishmovchilik. Afg'oniston hukumati tomonidan hozirgi kunga qadar Dyurand chizig'i davlat chegarasi sifatida tan olinmasdan kelinmoqda. Jumladan, 2025 -yilda Afg'oniston Dyurand chizig'ini tan olmasligini, bu masalani afg'on millati hal qilishi lozimligini ta'kidlagan [1].

ikkinchidan, Pokiston hukumatining Afg'onistondagi siyosiy jarayonlarga ta'sir doirasini kengaytirishga bo'lgan harakatlari.

Shuningdek, mutaxassislar, Islomobodni qo'shni Afg'onistonda islom mafkurasini ilgari surgan holda, Afg'oniston hukumati tomonidan Pokistonning ichki va tashqi barqarorligiga mos keluvchi siyosiy qarorlarni qabul qilishga erishish orqali mintaqadagi o'zining raqibi bo'lgan Hindistonga qarshi turishga harakat qilishi ustuvor vazifadir [2].

uchinchidan, Pokiston tomonidan Afg'onistondagi ba'zi antitolib harakatining qo'llab-quvvatlanishi, shuningdek AQShning Afg'oniston va Pokistondagi maxsus vakili Richard Olssonning ta'kidlashicha, Pokiston Tolibonlardan yuz o'gira olmaydi, sababi, Pokiston hukumatining Afg'onistonga nisbatan siyosati -Hindistonga qarshi geostrategik harakatiga asoslanadi [3].

to'rtinchidan, afg'on qochoqlari muammosi. So'nggi yillarda Pokiston hukumati mamlakatdagi afg'on qochoqlarini Afg'onistonga qaytarish bo'yicha say-harakatlarini faollashtirdi. Jumladan, 2023-yil oxirlaridan boshlab, 2024-yil yakuniga qadar davom etdi va umumiy hisobda 900 mingni tashkil qilgan bo'lsa, 2025-yilga kelib Afg'onistonga qaytarilgan afg'on qochoqlari soni sezilarli darajada ochib tahminan 1,2 mln nafar qochoqlar Afg'onistonga deportatsiya qilingan [4]. Mutaxassislarning ta'kidlashicha bu Hindiston bilan strategik munosabatlarni rivojlantirayotgan Afg'oniston hukumatiga nisbatan Pokistonning bosimi hisoblanadi [5].

Pokistonning Afg'onistondagi yaqin va uzoq istiqbolda strategik manfaatlari to'g'risida mutaxassislar quyidagilarni ta'kidlamogda:

Haqqoniy tarmog'i va Afg'onistondagi antitolibonlar faoliyatiga ko'maklashish va moliyaviy qo'llab-quvvatlash;

Hindistonning Qobulga ta'sir doirasini cheklash va kamaytirish;

Pokistonni – strategik qurshab olish va Islomoboddagi markaziy boshqaruvni kuchsizlanishiga olib keluvchi, Hindistonni Afg'oniston bilan juda yaqin aloqalarni o'rnatishini oldini olish;

Pokistonning hududiy yaxlitligiga tahdid solishi mumkin bo'lgan Afg'onistondagi pushtun millatchiligiga barham berish;

Pokistonning milliy manfaatlariga ijobiy munosabatda bo'lishi mumkin bo'lgan neft va uglevodorodga boy bo'lgan Markaziy Osiyo davlatlari bilan iqtisodiy munosabatlarni o'rnatish.

Afg'onistonga qo'shni bo'lgan davlatlarning (Eron, Markaziy Osiyo, Rossiya va Hindiston) Qobul hukumatiga ta'sir doirasi kuchayishini tiyib turish;

Afg'on inqirozini hal etish jarayoni, ayniqsa Tolibon harakati bilan muzokaraga kirishishda Pokistonning muhim rol o'ynashini ta'minlash [6].

Xullas, Pokistonning Afg'onistonga nisbatan tashqi siyosatida ustuvor vazifa bu Afg'onistonga nisbatan o'zining ta'sirini saqlab qolish, mamlakatdagi separatizm harakatlariga barham berish, Hindistonning ta'sirini oldini olish va Markaziy Osiyo davlatlari bilan yaqin hamkorlikni o'rnatishda qulay sharoit yaratishdan iborat. Pokistonning Markaziy Osiyo mintaqasidagi tashqi siyosati so'nggi yillarda Pokistonning Markaziy Osiyo mintaqasiga nisbatan qiziqishi yanada ortib bormoqda. Xususan, 2024-2025 yillarda Pokiston bosh vazirining Markaziy Osiyo davlatlariga bir necha marotaba rasmiy tashrif buyurib, davlat rahbarlari bilan investitsiyaviy, savdo-sotiq va energetika loyihalari yuzasidan muzokaralar olib bordi.

Aytish joizki, Pokistonning Markaziy Osiyo davlatlariga nisbatan qiziqishining bir qancha sabablari mavjud. Jumladan:

Savdo-iqtisodiy aloqalarni rivojlantirish - Pokistonning eksport mahsulotlari uchun Markaziy Osiyo davlatlarining iste'mol bozori muhim ahamiyatga ega, shuningdek, Pokiston Markaziy Osiyo davlatlari orqali Rossiya va Yevropa bozorlariga chiqish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Bugungi kunda Pokiston va Markaziy Osiyo davlatlari o'rtasidagi o'zaro tovar aylanmasi hajmi iqtisodiy imkoniyatlardan kelib chiqib, turlicha ko'rsatgichlarni tashkil etadi. Jumladan, Rasmiy Toshkent va Islomobod o'rtasidagi iqtisodiy aloqalar keyingi yillarda yangi bosqichga ko'tarildi. 2023-yildagi 387 million AQSH dollarlik savdo aylanmasi 2024-yilga kelib 404,4 million AQSH dollariga yetdi. Shu bilan birga, Pokiston 2024-yilning O'zbekiston eksport bozoridagi eng muhim sheriklardan biriga aylanib, savdo hajmi 300 million dollarga yetdi [7].

Shuningdek, Pokistonning Qozog‘iston bilan o‘zaro tovar aylanmasi 2024 -yilda 33,69 mln, Qirg‘iziston-4,57 mln, Turkmaniston-25 mln, Tojikiston bilan 65 mln AQSh dollarini tashkil qilgan [8].

Energetika ta‘minoti - Bugungi kunda mamlakatdagi energetika tanqisligiga barham berish masalasi Pokiston hukumati oldida turgan asosiy vazifalardan biri hisoblanadi. Shu bois Pokiston Markaziy Osiyo davlatlari, jumladan, Tojikiston, Turkmaniston, Qirg‘iziston bilan energetik loyihalar (TAPI, CASA-1000) doirasida yaqin aloqalarni mustahkamlamoqda.

Transport - kommunikatsiya tarmog‘ini rivojlantirish-Pokistonning geografik joylashuvi va uning geosiyosiy va geoiqtisodiy ahamiyati ochiq dengizga chiqish imkoniyatiga ega bo‘lmagan Markaziy Osiyo davlatlari uchun muhim hisoblanadi. Jumladan, Afg‘oniston orqali Karachi portigacha bo‘lgan masofa Toshkent shahridan 1832 km, Dushanbe shahridan 1526 km, Ostona shahridan 2949 km, Bishkek shahridan 2114 km, Ashxobod shahridan 1669 kmni tashkil qiladi. Solishtirish uchun Eronning Bandar Abbas portigacha bo‘lgan masofa Toshkent shahridan 1963 km, Dushanbe shahridan 1718 km, Ostona shahridan 2961 km, Bishkek shahridan 2405 km, Ashxobod shahridan 1214 km.ni tashkil qiladi [9].

Xalqaro va mintaqaviy tashkilotlarda o‘z milliy manfaatlarini himoya qilish va pozitsiyasini mustahkamlash - Pokiston bugungi kunda Markaziy Osiyo davlatlari bilan BMT, Islom Hamkorlik Tashkiloti, Iqtisodiy Hamkorlik Tashkiloti, Shanxay Hamkorlik Tashkiloti doirasida hamkorlik qilib kelmoqda. Shu bois Markaziy Osiyo davlatlari bilan yaqin aloqalarni o‘rnatishi, ular tomonidan ushbu tashkilotlar doirasida Pokiston pozitsiyasini qo‘llab-quvvatlanishini ta‘minlaydi.

Shu bois, Pokistonning Markaziy Osiyo davlatlariga nisbatan tashqi siyosatidagi asosiy maqsadi mintaqa davlatlari bilan iqtisodiy va xavfsizlik sohalarida hamkorlikni rivojlantirish orqali o‘z mahsulotlarini mintaqa bozorlariga olib chiqish, shuningdek, energetika sohasidagi aloqalarni mustahkamlash, xalqaro va mintaqaviy tashkilotlar doirasida Islomobodni ular tomonidan qo‘llab-quvvatlanishiga erishish va Markaziy Osiyo davlatlariga nisbatan Hindiston ta‘sirini kamaytirishdan iborat.

Xulosa o‘rnida, Pokiston Islom Respublikasi tashqi siyosatini amalga oshirishda birinchidan, xalqaro va mintaqaviy tashkilotlar, ikkinchidan, yetakchi davlatlar, jumladan, AQSh, Xitoy, Rossiya, Yevropa Ittifoqi davlatlari va yetakchi musulmon mamlakatlari bilan har tomonlama aloqalarni mustahkamlash, uchinchidan, Hindistonga qarshi turish, Afg‘onistonga nisbatan o‘zining ta‘sirini saqlab qolish, to‘rtinchidan, Markaziy Osiyo davlatlari bilan siyosiy, iqtisodiy va xavfsizlik sohalarida hamkorlikni rivojlantirish ustuvor yo‘nalish hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Пакистан намерен увеличить оборонные расходы на 11 процент. 23.07.2016
<http://www.armstrade.org/includes/periodics/news/2016/0623/123035668/detail.shtml> 113
Senate Strikes Back At Pedram Over Durand Line Remarks.02.04.2017.
<http://www.tolonews.com/afghanistan/senate-strikes-back-pedram-over-durand-line-remarks>
2. Parviz Azizi. Pakistan, India, and the Secret War for Afghanistan.03.12.2014. <https://www.geopoliticalmonitor.com/pakistan-india-secret-war-afghanistan/>
3. Pakistan unlikely to abandon Afghan Taliban: ex-U.S. diplomat. 05.04.2024.
<http://1tvnews.af/en/news/afghanistan/28757-pakistan-unlikely-to-abandon-afghan-taliban--ex-us-diplomat>
4. BMTning UNHCR (BMTning Qochoqlar bo'yicha Oliy Komissari) va IOM (Xalqaro Migratsiya Tashkiloti) kabi agentliklarning ma'lumotlariga asosan.
<https://www.unhcr.org/central-asia/media/unhcr-refugee-conventions-2025-a5-v2-screen-pdf>
5. Why Is Pakistan Expelling Afghan Refugees?.07.10.2016.
<http://thediplomat.com/2016/10/why-is-pakistan-expelling-afghan-refugees/>
6. Сотников В.И.К вопросу о пакистано – индийском соперничестве в Афганистане. 09.01.2023. www.iimes.ru/?p=23235
7. Mamajonova d, Oliy Majlis Qonunchilik palatasining rasmiy sayti tomonidan
“O‘zbekiston va Pokiston munosabatlarida yangi davr boshlanmoqda”e’lon qilingan maqolaga asosan.<https://parliament.gov.uz/news/ozbekiston-va-pokiston-munosabatlarida-yangi-davr-boshlanmoqda#!>
8. Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлигининг 2024 йил ҳисоботларидаги маълумотлари асосида тайёрланган.info@mfa.uz/2024 yil
9. Расстояние до Карачи, Пакистан.
<http://dateandtime.info/ru/citydistance.php?id=1174872>